

kot varuh dediščine, ki v dolino privablja številne obiskovalce. Po drugi strani pa je aktualno vprašanje urejanja turistične infrastrukture in tudi sodobnih načinov življenja prostega časa v naravi.

Nadaljnji razvoj območij v TNP je seveda povezan z odnosom do ohranjanja, spreminjanja in trženja kulturne in naravne dediščine. Lokalne skupnosti znajo dediščino vrednotiti ne le zaradi identitete, temveč tudi kot potencialno turistično blago (Mateja Habinc). Ker je odnos do dediščine pravzaprav odsev družbenih in posameznikovih vrednot, bo prihodnost parka odvisna tudi od tega, kakšne vrednote predajamo prihodnjim generacijam (Barbara Turk Niskač). Upravljanje z dediščino in s

tem povezano normiranje prostorskih rab s sprejetjem zakona in načrta upravljanja nikakor ne bo zakoličeno. Če ne prej, bo že čez slabo desetletje, ko bo treba sprejeti načrt upravljanja za naslednje obdobje, priložnost za ponovno razkritje vrednot in čas za nova pogajanja.

Problematika TNP je preširoka in prezapletena, da bi jo lahko celovito predstavili v eni knjigi ali enem raziskovalnem projektu. Prav zaradi tega je nenehno spremljanje dogajanja »na terenu« dobrodošlo. Predstavljeni zbornik postavlja zanimivo zrcalo vpletenim akterjem in s tega vidika se lahko veselimo objave drugega dela rezultatov raziskovalnega projekta. Deležniki bodo še posebej veseli, če bo v njih kar

največ prostora namenjenega izsledkom etnografskega oziroma empiričnega dela.

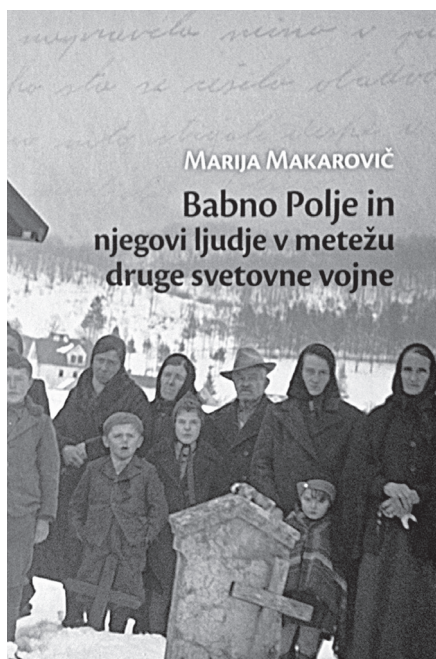
Literatura

BAJUK SENČAR, Tatiana: *Kultura turizma. Antropološki pogledi na razvoj Bohinja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005.

SIMONIČ, Peter (ur.): *Ethnography of Protected areas: Endangered Habitat – Endangered Cultures*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo (Zbirka Županičeva knjižnica; 16), 2006.

VRANJEŠ, Matej: *Prostor, teritorij, kraj. Produkcije lokalnosti v Trenti in na Soči*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales (Knjižnica Annales Majora), 2008.

MARIJA MAKAROVIČ: *Babno Polje in njegovi ljudje v metežu druge svetovne vojne*; Kulturno društvo Notranjska in Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, Območna izpostava Cerknica, Cerknica 2014, 557 str.¹

Dr. Mariji Makarovič kljub častitljivim letom znanstveno-raziskovalna žilica ne da miru. Pred kratkim je svojim številnim etnološkim knjigam o noši, pripovedim o življenju koroških Slovencev in monografijam krajev na različnih koncih Slovenije in tudi na drugi strani meje dodala obsežno delo *Babno Polje in njegovi ljudje v metežu*

druge svetovne vojne. Knjiga je res nastala na podlagi leta 1999 objavljenih življenjskih pričevanj osemnajstih tam živečih ali odseljenih Babnopoljcev pod naslovom *Moje Babno Polje*, toda v letu dni pregledati še toliko arhivskega gradiva, zapisov in zbrati živa pričevanja, iz česar je nastala več kot 500 strani obsežna knjiga, zahteva posebno zagnanost. Knjiga je izšla v Cerknici tudi s pomočjo domačinov.

In kaj je avtorico spodbujalo k pisanju?

Pravi, da se je spraševala, ali je smiselno posegati v preteklost in ali mlade zgodovina oz. spopadi med »rdečimi in belimi« sploh zanimajo. Potrditev, da jih, je dobila v spisih dijakov slovenske gimnazije v Celovcu, ki so pisali o grozljivih občutkih ob obisku taborišča Auschwitz. Da bi tja peljali naše učence, nikomur ne pade na pamet.

Drugo potrditev, da je o teh, za slovenski narod usodnih letih treba pisati, je našla v dejstvu, da je pri nas vse več prenarejanja resnice, da sodelavci italijanskega in nemškega okupatorja zelo uspešno, tako

rekoč z varikino, perejo svoje umazano sodelovanje in na vse mogoče načine umazano vodo zlivajo na partizane in njihove množične podpornike. Makarovičeva na več mestih jasno pove, kdo je okupiral Slovenijo in zakaj (»Italijani niso prišli k nam s potnimi listi na turistični ogled lepot Slovenije, ampak s tanki, in zato, da bi zasedli ozemlje, iztrebili Slovence in tu naselili Italijane«). Svojo knjigo zato posveča fašističnemu genocidu nad moškimi v Jermendolu in na Vražjem vrtcu, kjer so konec julija 1942 Italijani postrelili 47 moških, njihove domove požgali, večino ljudi pa odgnali v koncentracijsko taborišče na Rabu, kjer je umrlo 19 Babnopoljcev, babnopoljskim partizanom in »vsem Babnopoljcem in Babnopoljkam, ki so obenem s svojim župnikom Antonom Černugljem sodelovali v osvobodilnem boju slovenskega naroda.« Če bi bilo takih župnikov več, bratomornega ubijanja med Slovenci ne bi bilo. Knjigo je napisala na podlagi številnih pisnih virov, tudi domobranskih, posebej dragocena pa so pričevanja še živečih neposrednih udeležencev, ki jih je zapisala leta 2013. Mnogi med njimi so bili v času vojne še otroci.

Makarovičeva večkrat poudari, da knjiga ne bo vseč ne levim ne desnim skrajnejšem,

¹ Besedilo je bilo pod naslovom *Recenzija knjige. Pobito, požgano in izseljeno Babno polje* objavljeno v Književnih listih (Vogel 2014: 15) (op. ur.).

saj piše tako o nesmiselnih in nepremišljenih likvidacijah ljudi s partizanske strani in o povojnih pobjah kakor o izredni krutosti domobrancev, ki so s puškinih kopiti izmaličili že mrtve partizane ali aktivistki v šestem mesecu nosečnosti pod cerkvenim zvonikom iz trebuha izrezali živega otroka. Toda njeno prepričanje je vseskozi jasno: ve se, kdo se je boril za domovino in kdo je sodeloval z okupatorji. Zato je kot credo

monografije, ki bi morala priti tudi v šolske klopi, zapisala:

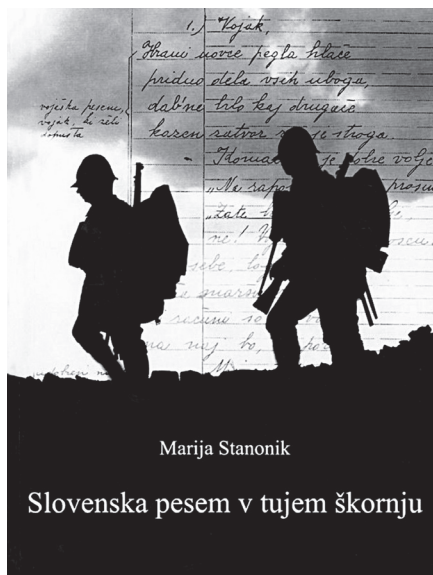
Italijanska in nemška okupacija Slovenije sta bili nemoralno, nasilno in po mednarodnem pravu neupravičeno dejanje. Partizanski boj zoper italijanskega in nemškega okupatorja je bil moralno dejanje za osvoboditev slovenskega naroda. Domobranska kolaboracija z

okupatorjem ni bila niti moralna niti narodnoosvobodilna. Povojni množični zunajsodni poboji razoroženih domobrancev in drugih beguncev so bili zločin.

Literatura

VOGEL, Milan: Recenzija knjige. Pobito, požgano in izseljeno Babno Polje. *Delo* 56, 25. 8. 2014, 15.

MARIJA STANONIK: *Poezija konteksta. 4. Slovenska pesem v tujem škornju od dóma do puščavskega peska. Slovensko odporniško pesnjenje pod italijanskim fašizmom (1920–1943) in v Severni Afriki (1943–1945)*; Mladika, Trst 2014, 269 str.¹

Knjigo *Slovenska pesem v tujem škornju od dóma do puščavskega peska* z vsebinsko še jasnejšim podnaslovom *Slovensko odporniško pesnjenje pod italijanskim fašizmom (1920–1943) in v Severni Afriki (1943–1945)* spada v niz knjig, ki jih je ddr. Marija Stanonik napisala in izdala »v duhu sprave«. Desetletja je raziskovala in zbirala pesmi iz druge svetovne vojne in v ta namen zasnovala zbirko *Poezija konteksta*. Predstavljena knjiga nosi številko IV.

Kot slovstveno folkloristko so jo zanimale pesmi, ne glede na kateri strani so bili avtorji in na kakšen način so se bojevali. Pri tem so jo vodila znanstvena spoznanja, ki jih je poleg v strokovnih knjigah zaokrožila tudi v doktoratih iz slovenske književnosti in teologije ter magisteriju iz etnologije. Tako je tovrstno pesništvo etnološko in literarnozgodovinsko obravnavala v knjigah *Poezija konteksta. 1. »Pozdravljeno trpljenje...«* (1993), *Poezija konteksta. 2. »Na tleh leže slovenstva stebri stari«* (1993), *Iz kaosa kozmos. Kontekstualnost in žanrski sistem slovenskega odporniškega pesništva. 1941–1945* (1995), *Poezija konteksta. 3. Slovensko pesništvo pod tuji zastavami. Pesnjenje slovenskih prisilnih mobilizirancev v nemško vojsko v drugi svetovni vojni od 1941 do 1945* (1999), *Most. Antologija pesmi iz druge svetovne vojne, ne glede na to, na kateri strani so se znašli njihovi avtorji* (2000), *»Odpuščam in prosim odpuščanja«* (2007) in *»Žene pa so gledale od daleč«* (2010).

Poleg Korošcev imajo najdaljšo tradicijo tlačenja v tuji škorenj prav Primorci, saj se je že kmalu po koncu I. svetovne vojne začelo sprva prikrito, potem pa vse odkritejše in krutejše fašistično nasilje. Prav v času, ko je bila slovenska beseda razen v cerkvi, potem pa tudi tam, prepovedana, so nastale številne pesmi tako za posvetno, bolj ali manj intimno rabo, ali za cerkveno in društveno, dokler niso bila društva ukinjena. Tako najdemo v prvem poglavju »Slovensko odporniško pisanje pod italijanskim

fašizmom (1920–1943)« razmišljanje o slovenski besedi v javnosti in zakaj so slovenske pesmi nastajale: zase, pisali so jih slovenski vojaki v italijanski vojski, v ilegali, pesnili so tudi člani organizacije TIGR in talci v Bazovici, v pregnanstvu in begunstvu, ter kako so pesnile ženske in duhovniki.

Drugo poglavje je namenjeno praznovanju 100-letnice rojstva Simona Gregorčiča leta 1944. Organizatorji proslave na Primorskem so bili razpeti med partizane in Nemce, veliko pozornosti pa so obletnici namenil v Kairu, kjer je jeseni leta 1941 začel izhajati list *Bazovica* kot Berilo Jugoslovenskega odbora iz Italije. Posebna poglavja so si prislužili tudi italijanski vojak Andrej Peršič, ki je pisal slovenske pesmi v afriški puščavi, vojak Danilo Florjančič je pisal ob Rdečem in Jonskem morju, bolj znani Anton Novačan pa v Jeruzalemu in Kairu. Kje vse in kaj vse je Slovence sililo k pesnjenju v svojem jeziku, izvemo tudi iz zadnjega poglavja, ki govori o prestopanju prisilnih mobilizirancev iz italijanske vojske k zavezniškimi antifašističnim enotam na Srednjem vzhodu. Marsikaj, kar govori o okoliščinah nastajanja pesmi, najdemo v zelo številnih in natančnih opombah, v prilogi pa je mogoče prebrati tudi celotne pesmi nekaterih avtorjev.

Literatura

VOGEL, Milan: Recenzija knjige. Pesnjenje pod fašizmom in afriškim soncem. *Delo* 56, 30. 7. 2014, 14.

¹ Besedilo je bilo pod naslovom *Recenzija knjige. Pesnjenje pod fašizmom in afriškim soncem* objavljeno v Književnih listih (Vogel 2014: 14) (op. ur.).